

Face Book

Studies on Dutch and Flemish Portraiture of the 16th-18th Centuries

Liber Amicorum
Presented to Rudolf E.O. Ekkart
on the Occasion of his 65th Birthday

PRIMAVERA PERS, LEIDEN
IN CORPORATION WITH

NETHERLANDS INSTITUTE FOR ART HISTORY (RKD), THE HAGUE

2012

Contents

Preface 9

List of Benefactors and Supporters 11

Essays Sixteenth Century

ARIANE VAN SUCHTELEN

‘Niet minder mooi en niet minder zeldzaam en waardevol’: de Meester van het Brandon-portret en het *Portret van een man met een Simson-medaille* 15

CHRISTIAAN VOGELAAR

Eerherstel voor een vroeg dubbelportret uit Leiden 23

MOLLY FARIES

Made in Venice: Jan van Scorel’s Earliest Portraits 29

DAANTJE MEUWISSEN

Post obitum: Hoe herken je een postuum portret? 37

S.A.C. DUDOK VAN HEEL

Andries Willemsz. van Oudshoorn en Alkmaarse opdrachten aan Maarten van Heemskerck 45

PETER VAN DER COELEN

Maarten van Heemskerck’s *Zelfportret met het Colosseum*: context en voorbeelden 55

WOUTER KLOEK

De Meester van het Familieportret De Moucheron 63

JAN PIET FILEDT KOK

De vroegste gegraveerde schildersportretten uit 1572 67

ALISON M. KETTERING

The Friendship Portraits of Hendrick Goltzius 75

Essays Seventeenth Century

ALBERT BLANKERT

Bij het portret van Floris van Dijck: schilderde hij vegetarisch? 83

ILJA M. VELDMAN

Simon de Passe’s Silver Engraved Plates and Hendrick Goltzius as His Source of Inspiration 93

ERIC DOMELA NIEUWENHUIS

De vroege schuttersstukken van de Haagse Sebastiaansdoelen 99

HANS Vlieghe

Gaspar de Crayers vroege portretten wat scherper belicht 109

- UTA NEIDHARDT
Der junge Anton van Dyck als Porträtist: das Dresdener Bildnispaar von 1618 117
- MARJORIE E. WIESEMAN
A Courtly Art comes to The Hague: Portrait Miniatures at the Court of Elizabeth of Bohemia 127
- PIETER BIESBOER
De *Laughing Cavalier* van Frans Hals: een mogelijke identificatie 133
- MARIEKE DE WINKEL
Frans Hals's Portraits of Michiel de Wael and Cunera van Baersdorp and of Jan de Wael and Aeltje Dircksd. Pater Identified 141
- ANN JENSEN ADAMS
Thomas de Keyser's *Portrait of David Bailly*: the Artist as 'honnête homme' or 'complete gentleman' in the Early Seventeenth Century 151
- NICOLETTE C. SLUIJTER-SEIJFFERT
Cornelis van Poelenburch als portretschilder 161
- MARIEKE SPLIETHOFF
Amor omnia vincit: de drie oudste kinderen van stadhouder Frederik Hendrik en Amalia van Solms op een groepsportret door Gerard van Honthorst, 1629 167
- EDDY DE JONGH
Rembrandt in de ogen van Peter Vos 175
- MARIJKE TOLSMAN
Het boek van de dominee: Rembrandt, Johannes Wtenbogaert en de remonstrantse Kerkorde 183
- EMILIE GORDENKER
Fair Examples: the English Contribution to Portraiture in The Hague 191
- JONATHAN BIKKER
Abraham de Vries, His Friend Adriaen van der Tock and His Brother Isaack de Vries 199
- EDWIN BUIJSSEN
'Voor dit vermaert pinxeel moet inct en penne swichten': Adriaen van de Vennes keuze voor het schilderspenseel boven de dichterspen 207
- RUUD PRIEM
Een 'begaafd en seer ijverich man': Willem Thielen en zijn echtgenote Maria de Fraeye, geportretteerd door Cornelis Jonson van Ceulen 215
- FRAUKE K. LAARMANN-WESTDIJK
'Engeltje van 't hemelrijk': overledenen op weg naar de hemel 227
- WALTER A. LIEDTKE
It's a Boy!: Rubens's 'Family' Portrait in the Metropolitan Museum 235
- BERND EBERT
'Littlehouse in Cambridge': das Frühwerk von Simon Luttichuys (1610-1661) in neuem Licht 243
- ANNA TUMMERS & SOPHIE RIETVELD
Op de grens van genre en portret: Palamedesz.' *Huwelijksfeest van de dochter van Liesbeth van Waart* 253

- JAAP VAN DER VEEN
Een serie Leidse knappe koppen 263
- VOLKER MANUTH
Mit den Augen des Sohnes: Gerbrand van den Eeckhouts Porträts seines Vaters 269
- RONNI BAER
Dou and the Delft Connection: the Portrait of Dirk van Beresteyn 279
- DAVID MANDRELLA
Karel du Jardin à Paris 285
- MÀRIA VAN BERGE-GERBAUD
Herkomst Gezocht: een portretstudie zonder hoofd onder invloed van Anthony van Dyck 293
- GARY SCHWARTZ
Gerard Pietersz. van Zijl the Portraitist: a Ghost Story 301
- ADRIAAN WAIBOER
Gone up in Smoke?: Gabriel Metsu 'Missing' *Self-Portrait with a Pipe* 311
- TOM VAN DER MOLEN
'Op d'afbeelding van Rozemond, door den beroemde schilder G. Flink': een nieuwe identificatie voor het vrouwenportret door Govert Flinck in Kassel 319
- ARTHUR K. WHEELOCK, JR.
Nothing Gray about Her: Cornelis Jonson van Ceulen's *grisaille* of Anna Maria van Schurman 325
- FREDERIK J. DUPARC
Een onbekend ruitersportret door Adriaen van de Velde 331
- PIETER ROELOFS
Gabriël Metsu – Portrettist 335
- KAREN HEARN
'Those spots for vanity': a Beauty Patch Revealed in a Portrait by Cornelis Jonson van Ceulen 345
- LEÓN KREMPEL
Bildnisse in Genrebildern 351
- GERDIEN WUESTMAN
Een portretminiatur thuisgebracht 359
- CHRISTIAN TICO SEIFERT
'in een stuck ende van ter seyden geschildert': Jan de Bray's *Portrait of the Artist's Parents* 365
- QUENTIN BUVELOT
Een bijzonder portret van Maria Stuart door Adriaen Hanneman in het Mauritshuis 373
- ANITA JANSEN
De Delftse portrettist Gijsbert Andriesz. Verbrugge (1637-1730) 381
- ROBERT SCHILLEMANS
Nicolaes Roosendael (ca. 1635-1686): portretten in katholiek Amsterdam 387

HERMAN COLENBRANDER
Het 'groenwyff' van Bartholomeus van der Helst: een eerbetoon aan zijn slovende
'Martha' en de 'aemulatio' van Michiel van Musscher 397

FRISO LAMMERTSE
Over enkele Rotterdamse portretten van Caspar Netscher 405

IRINA SOKOLOVA
Het portret van Samuel Maresius in de collectie van de Hermitage 413

KATLIJNE VAN DER STIGHELEN
De familie van dr. Joannes van Buyten geportretteerd door Karel Emmanuel Biset:
een reprise over portretten, vriendschap en paddenstoelen 419

JEROEN GILTAIJ
Het vriendschapsschilderij van Jan de Braij en drie andere schilders 431

C. WILLEMIJN FOCK
Het portret van de kinderen van Pieter Teding van Berkhout door
Jan Verkolje 443

JUDITH VAN GENT
'Dit in mijn stamboek te leggen': het dossier van Nicolaes Witsen in Brielle 451

Essays Eighteenth Century

ROBERT-JAN TE RIJDT
Het toeval helpt een beetje: Tibout Regters – Jan Verkolje – Dominicus
van Tol 465

NORBERT E. MIDDELKOOP
Jacob en Jacoba: een bijzonder bruidspaar vereeuwigd door Jan Maurits
Quinkhard en Jacob Houbraken 473

JIM VAN DER MEER MOHR
Drie 'voortvluchtige' Gorcumse schuttersportretten teruggevonden 479

CHARLES DUMAS
Een topograaf als portrettist?: enkele onbekende jeugdwerken door Paulus
Constantijn la Fargue 487

RICHARD HARMANNI
Christiaan Willem Rave (1705/06-1765), portret- en decoratieschilder 499

KAREN E. SCHAFFERS-BODENHAUSEN
Joseph Marinkelle (1732-1782): een aantal miniaturen uit zijn nalatenschap 509

EGBERT WOLLESWINKEL
Susanna Agneta Binkes in 1761 door Jacob Maurer geportretteerd 517

PAUL KNOLLE & MARLIES STOTER
Ode aan Cecilia: op zoek naar de identiteit van Tibout Regters' *Onbekende
dame* (1767) 525

*Annotated Bibliography of Rudi Ekkart's Publications
in the Field of Portraiture, 1965-2012* 535

Tabula Gratulatoria 560

Index 563

Credits 592

Drie ‘voortvluchtige’ Gorcumse schuttersportretten teruggevonden

In het helaas niet meer bestaande tijdschrift *Antiek* publiceerde Mr. A. Telders, oud-gemeentearchivaris van Gorinchem, in 1967 een klein artikel onder de titel ‘Vijftien voortvluchtige Gorcumse schuttersportretten’.¹ Hierin vroeg hij aandacht voor 15 schilderijen, die ooit deel hadden uitgemaakt van een serie van 22 portretten die tot 1916 in de Doelen te Gorinchem hingen, en waarvan de verblijfplaats hem onbekend was. In 1916 was de gehele serie door de toenmalige eigenaar van de Doelen verkocht aan de heer P. van Bijsterveld, die 18 van deze portretten vervolgens in 1920 ter veiling aanbood bij A. Mak te Amsterdam.² Drie jaar later werden 17 ervan opnieuw geveild, nu bij Frederik Muller,³ waarna zij verspreid raakten. Van de serie van 22 wist Telders in 1967 van zeven stuks waar zij zich toen bevonden; de namen van deze geportretteerden komen dan ook niet voor in zijn in *Antiek* geplaatste oproep. De 15 vermiste schuttersportretten waren door hem genummerd en van een naam voorzien. Door mijn onderzoek naar de Haagse portretschilder Harmanus Serin (1677-1756) wist ik dat deze voor deze serie vier portretten had geleverd.⁴ Bij toeval ben ik twee van deze portretten op het spoor gekomen, die in 2001 in de Verenigde Staten werden geveild en daar door een Nederlandse verzamelaar aangekocht.⁵ Bij de voorbereiding van dit artikel kwam ook een derde schuttersportret alsnog boven water. De portretten van Johan Deym, Hieronymus van Vechoven en Johan van Grootveld (nrs. 10, 9 en 6 van de lijst van Telders; bijlage, nrs. 10, 11 en 15; afb. 3, 2 en 1) zijn nu terecht.

De oorspronkelijke serie bestond uit vier zestiende-eeuwse portretten, één uit de late zeventiende eeuw en 17 uit de achttiende eeuw. Aangezien er van de zestiende- en zeventiende-eeuwse schilderijen geen enkel spoor bekend is, beperk ik mij hier tot het geven van een overzicht van de achttiende-eeuwse schuttersportretten.

ONTSTAAN VAN DE SERIE

Evenals in andere steden in Holland kende Gorinchem al in de vijftiende eeuw een schutterij.⁶ Reeds in 1499 kochten vier heren, die zich ‘constavels tot behoef der schutten’ noemden, een pand aan de Molenstraat om als ‘Doelhuys’ te dienen. De term ‘constavel’ of ‘conestavel’ is in Gorinchem later verbasterd tot ‘koningstavel’, de benaming voor hoofdlieden van de schutterij. De stad kende twee schutterijen, die van Sint Joris, de oudste, en die van Sint Christoffel. De schutters van Sint Joris bedienden de voet- of kruisboog, terwijl die van Sint Christoffel aanvankelijk met de handbus en later met de klovershoten. Het oude Doelhuis was reeds in 1589 zodanig in verval geraakt dat een nieuw gebouw noodzakelijk was. In de daaropvolgende jaren verrees het nieuwe Doelengebouw op dezelfde plaats aan de Molenstraat, het huidige nummer 32. Om dit te bekostigen hadden de twee schutterijen de handen ineen geslagen en werden beide schuttersconfrérieën gezamenlijk eigenaar en hadden zij ieder een deel van het gebouw in gebruik. De nieuwbouw vormde blijkbaar ook de aanzet tot het laten schilderen van een serie schuttersportretten, want de oudste vier, met beeltenissen van ‘conestabels’, dateren alle uit 1590.⁷

Door de eeuwen heen veranderde de functie van het Doelhuis. Tevens nam het ledental van de schutterijen dusdanig af dat de vier laatst overgebleven leden in 1865 besloten het Doelhuis te verkopen aan Willem van Oosterwijk. Uiteindelijk

Jim van der Meer Mohr
Den Haag

1. Anoniem (mogelijk Johan George Colasius), *Portret van Johan Caspersz. van Grootveld* (1682-1722), ca. 1720, doek, 135 x 83 cm, Verenigde Staten, particuliere collectie. Foto RKD.

2. Harmanus Serin, *Portret van Hieronymus van Vechoven* (1660-1734), 1735, doek, 134 x 91 cm, mogelijk vroeger gesigineerd en gedateerd: 'H. SERIN 1735', Nederland, particuliere collectie. Foto Steven Witkam (tijdens restauratie).

3. Harmanus Serin, *Portret van Johan Deym* (1693-1749), 1735, doek, 131 x 80 cm, gesigineerd en gedateerd linksonder: 'H: SERIN. F: / 1735.', Nederland, particuliere collectie. Foto Kim Julie Muijres (tijdens restauratie).

hebben de erven van diens zoon Jan van Oosterwijk het gebouw en de collectie in 1915 van de hand gedaan. Later, in de jaren zestig van de vorige eeuw, zijn de Doelen grondig gerestaureerd en heeft het gebouw lange tijd dienst gedaan als kantoor van het Hoogheemraadschap Alblasserwaard, tot deze een jaar of vijf geleden opging in het Waterschap Tiel. Thans is het Doelhuis een kantorencentrum.

De serie Gorcumse portretten is vrij bijzonder aangezien deze uitsluitend levensgrote, individuele portretten heeft bevat. De gevelde stukken zijn alle op doek geschilderd en meten omstreeks 135 x 83 cm. Bovendien zijn alle portretten kniestukken. Rudi Ekkart heeft de collectie globaal beschreven in de tentoonstellingscatalogus *Schutters in Holland* en stelde dat zij een 'afzonderlijke plaats [heeft] in de geschiedenis van het schuttersportret'.⁸ Hoewel er wel andere voorbeelden van individuele schuttersportretten bekend zijn, zoals de twee vaandeldragers door Joachim Ottensz. Houckgeest (1580/90-1644) en Everard Crynsz. van der Maes (1577-1565), thans in het Haags Historisch Museum,⁹ bevond er zich in de Gorcumse Doelen naast deze afzonderlijke portretten geen enkel groepsportret.

De portretten stellen alle leden uit vooraanstaande geslachten voor, die veelal lid waren van de vroedschap en vaak ook onderling met elkaar verwant. Dankzij onderzoek dat Telders in de jaren zestig verrichte, ten behoeve van een (nooit gepubliceerd) artikel in *De Nederlandsche Leeuw*, beschikken wij over veel genealogische informatie over de voorgestelde schutters.

DE ACHTTIENDE-EEUWSE PORTRET TEN IN DE SERIE

Op bovengenoemde veiling van 1920 kwamen 18 portretten van de serie in handen van de Rotterdamse antiquair Andries Davids. De vier zestiende-eeuwse schilderijen waren toen al zoek. Het oudst gedateerde stuk op deze veiling was een portret uit 1699.¹⁰ De overige stukken dateren alle uit de achttiende eeuw. Voordat de collectie in 1923 wederom ter veiling werd aangeboden, heeft Davids kennelijk geprobeerd een aantal stukken te verkopen. In die periode is het portret van Mr. Johan Schilthouwer van Hoey terecht gekomen bij James van Hoey Smith in Rotterdam.¹¹ Later is dit stuk in bruikleen gegeven aan het Hoogheemraadschap Alblasserwaard en hing het in de Doelen. De huidige verblijfplaats is niet bekend.

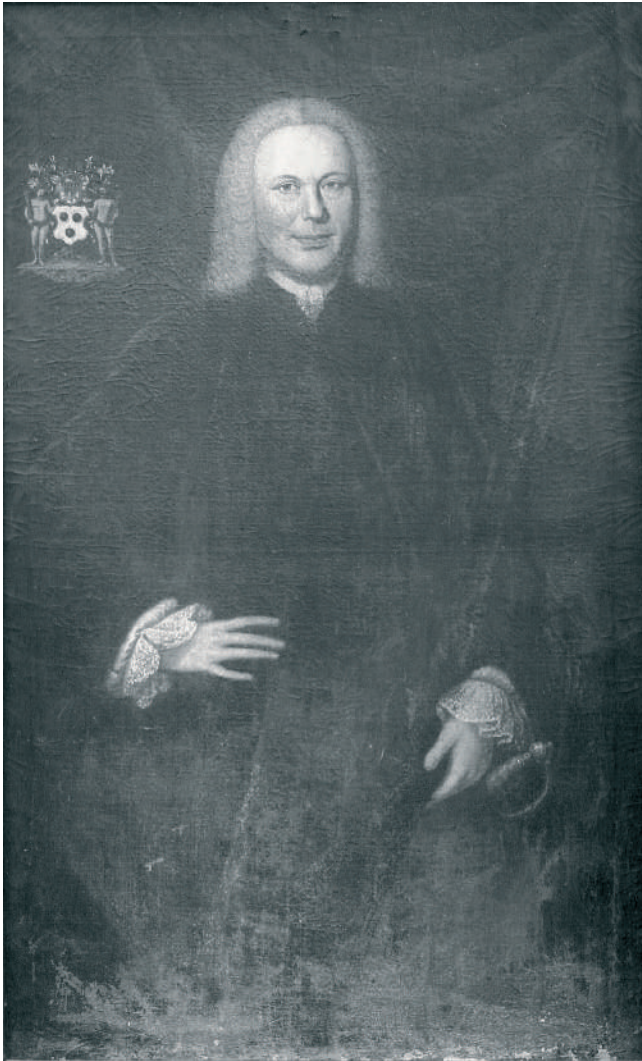

De serie achttiende-eeuwse portretten is met onduidelijke intervallen geschilderd. Ook valt niet te herleiden wat de aanleiding van de vervaardiging van een bepaald portret is geweest. Het jaar van schilderen komt bijvoorbeeld vaak niet overeen met benoeming in de vroedschap of een functie in de schutterij. De schutters hebben afhankelijk van hun schutterij een handboog of geweer in de hand; een enkeling draagt het vaandel. Alle stukken tonen een familiewapen.

Het vroegste achttiende-eeuwse portret is van Johan Caspersz. van Grootveld (1682-1722), dat gezien de vermoedelijke leeftijd van de voorgestelde omstreeks 1720 kan worden gedateerd (Bijlage, nr. 15; afb. 1). Van Grootveld is weergegeven met een vaandel, waarop zijn familiewapen prijkt: een gouden schild met een springend rood hert. Nadat het schilderij op een veiling in de Verenigde Staten was aangekocht, werd het in 1985 door de (toenmalige) eigenaresse ter identificatie voorgelegd aan A.J. Busch, indertijd gemeentearchivaris van Gorinchem.¹² In de veilingcatalogus van 1923 werd het stuk geïdentificeerd als een 'jeune seigneur Van Hoey'. Volgens Busch is het wapen op het schilderij echter niet dat van de familie Van Hoey, maar van de familie Van Grootveld. Hij identificeerde de voorgestelde daarom als Johan van Grootveld, die vroedschap van Gorinchem was geweest en lid van de Sint-Jorisschutterij. De schilder is niet bekend. In die periode was in Gorinchem uitsluitend Willem Verschuring (1660-1726) als portrettist werkzaam, maar dit stuk is mijns inziens niet van zijn hand. Na het overlijden van Verschuring waren er in Gorinchem geen portretschilders meer actief, zodat naar schilders uit andere steden moet worden gekeken. Mogelijk betreft het een vroeg werk van de Utrechtse kunstenaar Johan George Colasius (of Collasius) (werkzaam 1698-1736).

4. Harmanus Serin, *Portret van Jan van der Does* (1684-1747), 1735, doek, 112 x 88 cm, gesigneerd en gedateerd rechtsonder: 'H: SERIN / F: 1735', Nederland, particuliere collectie. Foto Steven Witkam.

5. Harmanus Serin, *Portret van Cornelis van der Does* (1691-1777), 1736, doek, 112 x 88 cm, gesigneerd en gedateerd rechtsonder: 'H: SERIN. / F: / 1736', Nederland, particuliere collectie. Foto Steven Witkam.

6. Hier toegeschreven aan Conrad Kuster, *Portret van Diederick van Bleijswijk* (1711-1763), ca. 1760, doek, 135 x 83 cm, huidige verblijfplaats onbekend. Foto Regionaal Archief Gorinchem.

Van deze Colasius zijn ook de portretten van Mr. Francois van Hurck († 1742) en Dr. Cornelis van Borcharen (1700-1762), die beide uit 1726 dateren (Bijlage, nrs. 2 en 1). De schilder is vooral bekend door zijn serie hoogleraarsportretten voor de Utrechtse universiteit, die qua uitvoering niet vergelijkbaar zijn met de portretten uit deze serie.¹³ De matige kwaliteit van de mij bekende afbeeldingen van zowel het portret van Van Grootveld als die van Van Hurck en Van Borcharen staat bovendien een verantwoorde toeschrijving in de weg. Op het portret van Van Hurck, dat 20 november 1726 is gedateerd, draagt deze als lid van de 'jonge' schutterij een geweer. Hij werd in 1718 benoemd in de vroedschap en was gehuwd met Cornelia Maria van Vechoven, een dochter van Hieronymus van Vechoven, van wie Serin in 1735 een portret schilderde (afb. 2). Van Borcharen was eveneens lid van de 'jonge' schutterij, waarvan hij in 1732 koningstafel was. Hij werd pas in 1749, dus ruim twintig jaar na de voltooiing van zijn portret, benoemd in de vroedschap.

Dan volgt in 1735-1736 een reeks van vier portretten door de Haagse, uit Antwerpen afkomstige, portretschilder Harmanus Serin. Als eerste noem ik het portret van Hieronymus van Vechoven (1660-1734), dat blijkens de vermeldingen in de veilingcatalogi (van 1920, 1923 en 2001) 1735 is gedateerd,¹⁴ dus na het overlijden van Van Vechoven op 10 december 1734 (Bijlage, nr. 13; afb. 2). Wellicht is het wel naar het leven geschilderd, maar vlak na diens dood voltooid. Van Vechoven is afgebeeld als lid van de schutterij van Sint Joris met onder zijn arm een kruisboog. Hij was vroedschap van Gorinchem en heeft meerdere jaren het ambt van burgemeester bekleed. Het tweede is een portret van Johan Deym (1693-1749), eveneens vroedschap en burgemeester van Gorinchem en lid van de schutterij van Sint Christoffel (Bijlage, nr. 10; afb. 3).¹⁵ Beide portretten zijn na de veiling van 1923 terecht gekomen in de Verenigde Staten,

waar zij in 2001 werden geveild en aangekocht door een Nederlandse verzamelaar.¹⁶ Eveneens uit 1735 dateert het portret van Jan van der Does (1684-1747), schepen van Gorinchem en oude schut (Bijlage, nr. 12; afb. 4). Een jaar later tenslotte schilderde Serin het portret van Cornelis van der Does (1691-1777), een jongere broer van Johan van der Does, die vroedschap was in Gorinchem en als oude schut is afgebeeld met een pijl in de hand (Bijlage, nr. 11; afb. 5). Beide portretten van de gebroeders Van der Does zijn na de veiling van 1923 via een antiquair uit Den Bosch verworven door de vader van de huidige eigenaar.¹⁷

Van ongeveer 15 jaar later, omstreeks 1750, dateert het portret van Thomas Dolegius van Schuylenburch (1701-1751), schepen van Gorinchem, die met een geweer in de hand is afgebeeld (Bijlage, nr. 16). Dit ongesigneerde portret staat op naam van A. Marquart, maar is naar mijn mening niet van diens hand, aangezien het niet het karakteristieke hoekige gezicht vertoont dat zo kenmerkend is voor Marquarts stijl. Het maakt thans deel uit van de collectie van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE).¹⁸

Rond 1760 moet het portret zijn vervaardigd van Mr. Diederick van Bleijswijk, vrijheer van Eethen, heer van Babiloniënbroek en Meeuwen (1711-1763) en burgemeester van Gorinchem (Bijlage nr. 3; afb. 6). De maker van dit schilderij wordt niet genoemd in de veilingcatalogi van 1920 en 1923. In het Rijksmuseum in Amsterdam bevindt zich echter een zeer vergelijkbaar portret van Diederick van Bleijswijk uit 1761 door de uit het Zwitserse Winterthur afkomstige Conrad Kuster

(ca. 1730-ca. 1802).¹⁹ Op dit portret is Van Bleijswijk weliswaar als halffiguur in een ovaal afgebeeld, maar het gezicht is vrijwel op dezelfde wijze geschilderd als dat op het schuttersstuk. Dit portret kan naar mijn mening dan ook aan Kuster worden toegeschreven.

Uit 1765 dateert een zestal portretten van de verder vrijwel onbekende kunstenaar A. Marquart (werkzaam 1761-1784).²⁰ De gezichten van de door Marquart geportretteerde personen zijn wat hoekig en hebben een strakke kaaklijn. Tot deze reeks behoort het bovengenoemde portret van Johan Schilthouwer van Hoey (1722-1793), vroedschap van Gorinchem (Bijlage, nr. 8). Het volgende is het portret van Hendrik Dionysius van Schuylenburch (1736-1805), die is afgebeeld als vaandrig met het vaandel van de jonge schutterij (Bijlage, nr. 9). Dit portret en dat van Thomas van Schuylenburch (zie hierboven) zijn na de veiling van 1923 in bezit gekomen van Jhr. F.L. Schuijlenburch, heer van Bommenede en De Ulenpas, die ze vervolgens in 1952 heeft geschonken aan de Nederlandse Staat. Lange tijd hebben zij in bruikleen gehangen bij het Hoogheemraadschap Alblasserwaard, maar sinds 2005 bevinden zij zich in het depot van de RCE te Rijswijk.²¹ Het Gorcums Museum is in bezit van Marquarts portret van Pieter van Leyden, heer van Nieuwland (1726-1786), vroedschap van Gorinchem en lid van de oude schutterij, en door zijn moeder weer gelieerd aan het geslacht Van Hoey (Bijlage, nr. 7; afb. 7). Dit stuk is in 1975 teruggekeerd naar Gorinchem, waar het eerst in het stadhuis heeft gehangen.²² Voorts vervaardigde Marquart het portret van Mr. Adriaan Hagoort (1736-1791), als jonge schut met geweer (Bijlage, nr. 6). Hagoort was ook vroedschap en werd in 1763 koningstafel der jonge schutten. Tot slot heeft Marquart de portretten geschilderd van Matthijs van Borcharen (1731-1780) en Mr. Abraham van Bleijswijk (1735-1795). Matthijs van Borcharen, zoon van Dr. Cornelis van Borcharen, is voorgesteld met een geweer in de hand (Bijlage, nr. 5). Ook hij was, als opvolger van zijn vader, lid van de vroedschap. Abraham van Bleijswijk, zoon van de reeds genoemde Diederick van Bleijswijk, was vroedschap en lid van de jonge schutten (Bijlage, nr. 4). Het portret van Abraham kwam in 1998 ter veiling in de Verenigde Staten; de huidige verblijfplaats is onbekend.²³

Uit de jaren zestig dateert vervolgens een portret van Mr. Hendrik van der Graaf de Vapour (1709-1778), vroedschap en koningstafel van de jonge schutten (Bijlage, nr. 14).²⁴ De schilder van dit portret is niet bekend. Omstreeks dezelfde tijd ontstond het portret van Mr. Huibertus Snoeck (1703-1773), vroedschap en lid van de jonge schutten (Bijlage, nr. 17).²⁵ In 1736 maakte Hermanus Serin reeds een groot portret van Huibertus Snoeck op 32-jarige leeftijd.²⁶ Op dit schuttersportret is Snoeck echter duidelijk ouder, zo te zien rond de 60. In 1763 was hij koningstafel en wellicht is het stuk bij die gelegenheid gemaakt. Ook van dit portret is de schilder niet bekend. Serin is het in ieder geval niet, want die was reeds in 1756 overleden.

Na deze achttiende-eeuwse portretten zijn er geen schuttersstukken meer bij gekomen. De oude serie is uiteengevallen, maar het zou mooi zijn als het Gorcums Museum probeert de stukken, waarvan de huidige verblijfplaats inmiddels bekend is, eens voor een kleine tentoonstelling bijeen te brengen.

7. A. Marquart, *Portret van Pieter van Leyden* (1726-1786), 1765, doek, 133 x 84 cm, gesignd en gedateerd rechts midden: 'A. Marquart / fecit 1765', Gorinchem, Gorcums Museum, inv.nr. 4971. Foto RKD.

BIJLAGE - Overzicht van de achttiende-eeuwse Gorcumse schuttersportretten

vervaardiger	voorgestelde	datering	nr. vlg. Mak 1920	nr. vlg. Muller 1923	nr. art. Telders 1966/67	huidige verblijfplaats
1. J.G. Colasius	C. van Borcharen doek, 134 x 91 cm gesigneerd en gedateerd	1726	24	472 C	8	onbekend
2. J.G. Colasius	F. van Hurck doek, 134 x 82 cm gesigneerd en gedateerd	1726	37	472 B	7	onbekend
3. C. Kuster (toegeschreven)	D. van Bleijswijk doek, 135 x 83 cm niet gesigneerd	ca. 1760	36	472 N	11	onbekend
4. A. Marquart	A. van Bleijswijk doek, 132,1 x 80 cm gesigneerd en gedateerd	1765	27	472 M	12	onbekend
5. A. Marquart	M. van Borcharen doek, 132 x 81 cm gesigneerd en gedateerd	1765	26	472 L	15	onbekend
6. A. Marquart	A. Hagoort doek, 135 x 83 cm gesigneerd en gedateerd	1765	30	472 K	14	onbekend
7. A. Marquart	P. van Leyden doek, 133 x 84 cm gesigneerd en gedateerd	1765	25	472 H	—	Gorcums Museum, inv.nr. 4971
8. A. Marquart	J. Schilthouwer van Hoey doek, 133 x 81 cm gesigneerd en gedateerd	1765	29	—	—	onbekend
9. A. Marquart	H.D. van Schuylenburch doek, 137 x 84 cm gesigneerd en gedateerd	1765	28	472 I	—	RCE, inv.nr. C 858
10. H. Serin	J. Deym doek, 134 x 81 cm gesigneerd en gedateerd	1735	32	472 F	10	part. coll. Nederland
11. H. Serin	C. van der Does doek, 112 x 88 cm gesigneerd en gedateerd	1736	34	472 G	—	part. coll. Nederland
12. H. Serin	J. van der Does doek, 112 x 88 cm gesigneerd en gedateerd	1735	33	472 E	—	part. coll. Nederland

vervaardiger	voorgestelde	datering	nr. vlg. Mak 1920	nr. vlg. Muller 1923	nr. art. Telders 1966/67	huidige verblijfplaats
13. H. Serin	H. van Vechoven doek, 134 x 91 cm gesigneerd en gedateerd	1735	31	472 D	9	part. coll. Nederland
14. Anoniem	H. van der Graaff de Vapour doek, 132 x 83,5 cm niet gesigneerd	ca. 1760	40	472 P	13	onbekend
15. Anoniem (J.G. Colasius?)	J.C. van Grootveld doek, 135 x 83 cm niet gesigneerd	ca. 1720	23	472 Q	6	part. coll. Verenigde Staten
16. Anoniem	Th.D. van Schuylenburch doek, 137 x 84 cm niet gesigneerd	ca. 1750	39	472 O	—	RCE, inv.nr. C 856
17. Anoniem	H. Snoeck doek, 136,5 x 83,5 cm niet gesigneerd	ca. 1763	38	472 R	—	onbekend

1. A. Telders, 'Vijftien voortvluchtige Gorcumse schuttersportretten', *Antiek* 1 (1966-1967), nr. 9, p. 42. Bij het RKD berust een dossier over deze schuttersstukken: 'Gorinchem. De Doelen. Collectielijst.' Dit dossier bevat o.a. correspondentie en een concept artikel van Telders uit 1962 bestemd voor *De Nederlandsche Leeuw*, dat nooit is gepubliceerd, en waarin veel genealogische informatie over de voorgestelde schutters is te vinden. Voor dit artikel heb mij deels op deze gegevens gebaseerd. Voorts zijn mij door het Regionaal Archief Gorinchem (hierna RAG) afbeeldingen ter beschikking gesteld van een groot aantal schuttersportretten. Graag dank ik de heer R.F. van Dijk (RAG) voor zijn medewerking bij dit en eerder onderzoek dat ik naar deze serie heb verricht (zie ook noot 4).
2. Veiling Amsterdam (Mak), 24 februari 1920, nrs. 23-40.
3. Veiling Amsterdam (Muller), 27 februari-2 maart 1923, nrs. 472 A-R.
4. *Harmanus Serin (1677-1756) en de Haagse portretkunst van de eerste helft van de 18de eeuw*, een promotieonderzoek begeleid door Prof.dr. R.E.O. Ekkart. Zie voor H. Serin o.a.: G.J. van der Meer Mohr, 'Onderzoek naar de kunstschilder Harmanus Serin (1677/78-na 1755)', *De Nederlandsche Leeuw* 125 (2008), nr. 2, pp. 52-54; J. van der Meer Mohr, 'Remacle en Harmanus Serin. Nieuwe biografische gegevens betreffende vader en zoon Serin', *Oud Holland* 125 (2012), pp. 151-156.
5. Veiling The Duquette Collections, Los Angeles (Christie's), 12-14 maart 2001, nrs. 481 en 482 (gekocht door huidige eigenaar).
6. Zie over de Gorcumse schutterijen en hun Doelen: A.J. Busch, *De Sint-Jorisdoelen door de eeuwen heen. Schouwtoneel van schutters, cultuur en waterschap*, Gorinchem 2002 (met verwijzing naar oudere literatuur).
7. H.A. van Goch, *Een en ander over de Gorkumsche schuttersgilden en hun doelen*. z.pl. z.j. (ca. 1930), p. 42.
8. R.E.O. Ekkart, 'De schuttersstukken buiten Amsterdam en Haarlem', in: M. Carasso-Kok & J. Levy-van Ham (red.), cat. tent. *Schutters in Holland. Kracht en zenuwen van de stad*, Haarlem (Frans Halsmuseum) 1988, pp. 126, 129 en 134.
9. J.O. Houckgeest, *De vaandeldrager van het groene vendel der Haagse schutterij*, doek, 199 x 103,5 cm, gesigneerd en 1621 gedateerd, en E.C. van der Maes, *Een vaandeldrager van het oranje vendel der Haagse schutterij*, doek, 200 x 103 cm, gesigneerd en 1617 gedateerd; G. Knuttel Wzn., *Gemeentemuseum 's-Gravenhage. Catalogus van de schilderijen, aquarellen en teekeningen*, Den Haag 1935, p. 103, nr. 227, resp. p. 156 nr. 314. Ook uit andere steden zijn dergelijke voorbeelden bekend, maar doorgaans betreft het dan eveneens portretten van vaandeldragers. Zo is er uit Amsterdam bijvoorbeeld het portret dat Thomas de Keyser (1596/97-1667) maakte van Loef Vredericx; zie: B. Broos & A. van Suchtelen, *Portraits in de the Mauritshuis 1430-1790*, Den Haag/Zwolle 2004, pp. 145-148.
10. Vlg. Amsterdam (Mak), 24 februari 1920, nr. 35; veiling Amsterdam (Muller), 27 februari-2 maart 1923, nr. 472 A (als gesigneerd: 'Abr. ... lijs').
11. Busch 2002 (noot 6), afb. op p. 14.
12. A.J. Busch, 'Een verloren gewaand portret', *Oud-Gorcum Varia*, nr. 5 (1985), pp. 16-19, afb. op p. 17.
13. Zie voor deze hoogleraarsportretten: J. Teeuwisse, *Utrechtse universiteitsportretten. De portretverzamelingen van de Rijksuniversiteit te Utrecht en de nauw verbonden instellingen*, Utrecht 1991, pp. 18-20, 54, 56, 59, 62-70 en 72.
14. Bij inspectie van het schilderij bij de restaurator, op 24 juli 2012, kon ik geen signatuur vinden. Mogelijk was het portret op de achterzijde gesigneerd en gedateerd en is dat na dubbeling verdwenen. Het stuk was voor de restauratie in een slechte staat, dus het is ook mogelijk dat signatuur en datering door schade verloren zijn gegaan.
15. Telders 1966/67 (noot 1), afb. 1 op p. 42.
16. Zie bij noot 5.
17. Volgens de huidige eigenaar zijn beide ca. 1945 door Jhr.dr. J.N. van der Does gekocht van een antiquair te 's-Hertogenbosch (mondelinge mededeling, d.d. 9 december 2008). Volgens het dossier Telders (noot 1) zijn zij via ene Bredius bij Van der Does terecht gekomen, wat niet wordt bevestigd door de huidige eigenaar (mondelinge mededeling, d.d. 28 september

- 2011). De portretten, die thans 112 x 88 cm meten, zijn sinds de veiling van 1920 mogelijk aan de boven- en/of onderzijde wat ingekort, want in de catalogus van die veiling wordt hun afmeting vermeld als 130 x 86 mm.
18. [E. de Heer, F. Kuyvenhoven & E. Mijnlieff], *Old Master Paintings. An Illustrated Summary Catalogue*, Zwolle/Den Haag 1992, p. 190 nr. 1606, met afb.
 19. Doek, 84,5 x 67 cm (ovaal), inv.nr. SK-A-3859. De pendant met het portret van diens echtgenote, Cornelia van Schuylenburch, is gesig-neerd en gedateerd: 'K. Kuster pinx. 1761'; P.J.J. van Thiel e.a., *Alle schilderijen van het Rijksmuseum te Amsterdam. Volledig geillus-treerde catalogus*, Amsterdam/Haarlem 1976, p. 331, met afb.
 20. Over deze schilder is niet veel bekend. Op het portret van Hendrik Dionysius van Schuylen-burch signeerde hij 'Marquart'; de voor-keursspelling van zijn naam in de database RKDartists is echter 'Marquard'. Mogelijk is hij afkomstig uit Duitsland, evenals ene Johan-nes Marquart, die ca. 1785 vanuit Sachsenhau-sen naar Rotterdam kwam; zie D.J. Knoops, 'Marquart. Sachsenhausen-Rotterdam', *Ons Voorgeslacht. Orgaan van de Zuid-Hollandse Vereniging voor Genealogie* 12 (1957), pp. 48-50.
 21. De Heer/Kuyvenhoven/Mijnlieff 1992 (noot 18), p. 191, nr. 1607, met afb. Zie ook bij noot 18.
 22. Dit stuk is in 1975 gekocht van H.F. Bill, anti-quair te Amsterdam.
 23. Veiling San Francisco & Los Angeles (Butter-field & Butterfield), 20 mei 1998, nr. 3536, met afb. in kleur (als A. Marquart en 'A Portrait of a Gentleman with a Wheellock Sporting Gun'). Met dank aan Sabine Craft-Giepmans voor deze verwijzing.
 24. Telders 1966/67 (noot 1), afb. 2 op p. 42.
 25. Volgens het dossier Telders (noot 1) was dit stuk in 1962 bij Jhr.mr. M.A. Beelaerts van Blokland te Den Haag; vervolgens was het op de veiling Amsterdam (Sotheby's), 14 maart 2007, nr. 45, met afb. in kleur.
 26. Gorinchem, Gorcums Museum, inv.nr. 6928.

SUMMARY – Three 'fugitive' civic guard portraits from Gorcum traced

Until 1916 the Civic Guard Guildhall in Gorinchem housed an exceptional series of portraits of the guardsmen of the United Confraternity of St George and St Christopher. The earliest ones dated from the sixteenth century, and the series as a whole extended into the third quarter of the eighteenth century. The latter works made this a unique collection, for no other town in the country has eighteenth-century civic guard portraits. In addition, the entire series consisted of three-quarter lengths and all were individual portraits, without a single group scene. In 1920 and 1923, after the guildhall was sold, the series was disposed of and dispersed at two

auctions in Amsterdam. In 1967 A. Telders, the former city archivist of Gorcum, wrote a short article in the magazine *Antiek*, asking the readers' help in locating 15 paintings from the series whose whereabouts were unknown. Apart from this no serious attention has ever been drawn to the Gorcum guard pieces apart from in publications about the guildhall. I have now succeeded in tracing three of the eighteenth-century portraits on the list. Unfortunately, though, those from the sixteenth and seventeenth centuries are still lost. This article is the first to rescue all the eighteenth-century portraits from oblivion.

CREDITS

Published on the occasion of the retirement of Prof.
R.E.O. Ekkart, director of the Netherlands Institute for Art
History (RKD), The Hague

Publisher: Primavera Pers, Leiden
www.primaveraexpress.nl

in cooperation with
Netherlands Institute for Art History (RKD), The Hague
www.rkd.nl

Authors: Ann J. Adams, Ronni Baer, Mária van Berge-
Gerbaud, Pieter Biesboer, Jonathan Bikker, Albert Blankert,
Edwin Buijsen, Quentin Buvelot, Peter van der Coelen,
Herman Colenbrander, Eric Domela Nieuwenhuis,
S.A.C. Dudok van Heel, Charles Dumas, Frederik J. Duparc,
Bernd Ebert, Molly Faries, Jan Piet Filedt Kok, C. Willemijn
Fock, Judith van Gent, Jeroen Giltaij, Emilie Gordenker,
Richard Harmanni, Karen Hearn, Anita Jansen, Eddy de
Jongh, Alison M. Kettering, Wouter Kloek, Paul Knolle,
León Krempel, Frauke K. Laarmann-Westdijk, Friso
Lammertse, Walter A. Liedtke, David Mandrella, Volker
Manuth, Jim van der Meer Mohr, Daantje Meuwissen,
Norbert E. Middelkoop, Tom van der Molen, Uta
Neidhardt, Ruud Priem, Sophie Rietveld, Robert-Jan
te Rijdt, Pieter Roelofs, Karen E. Schaffers-Bodenhausen,
Robert Schillemans, Gary Schwartz, Christian Tico Seifert,
Nicolette C. Sluijter-Seijffert, Irina Sokolova, Marieke
Spliethoff, Marlies Stoter, Ariane van Suchtelen, Marijke
Tolsma, Anna Tummers, Katlijne Van der Stighelen, Jaap
van der Veen, Ilja M. Veldman, Hans Vlieghe, Christiaan
Vogelaar, Adriaan Waiboer, Arthur K. Wheelock, Jr.,
Marjorie E. Wieseman, Marieke de Winkel, Egbert
Wolleswinkel, and Gerdien Wuestman

Editor in chief/production editor: Charles Dumas

Editors: Edwin Buijsen, Charles Dumas, and Volker Manuth

Editorial secretary: Nathalie Dufais

Picture editor: Geerte Broersma

English translations: Michael Hoyle

Fundraising: Charles Dumas, and Fred G. Meijer
Marina Aarts, Willem Jan Hoogsteder, Volker Manuth,
and Jim van der Meer Mohr

Design: Antoinette Hanekuyk
with assistance of Marta Klement

Printing: ADMercurius, Almere
Binding: Callenbach Van Wijk, Nijkerk

ISBN 978-90-5997-132-5

Edition limited to 850 copies

© The authors, 2012

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag
worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd
gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op
enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën,
opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke
toestemming van de uitgever.

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced,
stored in a retrieval system, or transmitted, in any form or by
any means, electronic, mechanical, photocopying, recording or
otherwise, without prior permission of the publisher.